

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СУМСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ВИРОБНИЧА ПРАКТИКА

**Методичні вказівки
щодо проходження виробничої практики**

Суми
2019

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СУМСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет економіки та менеджменту

Кафедра економіки

ВИРОБНИЧА ПРАКТИКА

Методичні вказівки
щодо проходження виробничої практики

для студентів 3 курсу денної форми навчання галузь знань 07 «Управління та адміністрування» спеціальності 076 «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність» ОС «бакалавр»

СУМИ 2019

УДК 658.1

Укладачі: Строченко Н.І., к.е.н., професор кафедри економіки
Пилипенко Н.М к.е.н., доцент кафедри економіки

Виробнича практика: методичні вказівки щодо проходження виробничої практики для студентів 3 курсу денної форми навчання галузь знань 07 «Управління та адміністрування» спеціальності 076 «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність» ОС «бакалавр» / Суми, Сумський національний аграрний університет, 2019 – 86 с.

Методичні вказівки спрямовані на надання методичної допомоги студентам під час проходження виробничої практики. Містять загальні положення, програму практики, зміст, порядок виконання та захисту звіту про виробничу практику.

Рецензенти: Славкова О.П., д.е.н., професор, зав. кафедри бухгалтерського обліку СНАУ
Пилипенко В.В., к.е.н., доцент кафедри економіки СНАУ

Відповідальний за випуск:.

Рекомендовано до видання методичною радою факультету економіки та менеджменту Сумського національного аграрного університету.
Протокол № 5 від 27.05.2019 року.

©Сумський національний аграрний університет, 2019

ЗМІСТ

	Стор.
ПЕРЕДМОВА.....	5
1. МЕТА І ЗАВДАННЯ ПРАКТИКИ.....	6
2. ОРГАНІЗАЦІЯ ПРОВЕДЕННЯ ПРАКТИКИ	9
2.1. Загальні положення.....	9
2.2. Обов'язки керівника практики від університету.....	10
2.3. Обов'язки керівника практики від підприємства.....	11
2.4. Обов'язки студентів – практикантів при проходженні практики	12.....
3. ПРОГРАМА ПРАКТИКИ.....	15
3.1. Програма практики для студентів, які проходять виробничу практику в несільськогосподарських підприємствах.....	15
3.2. Програма практики для студентів, які проходять виробничу практику в сільськогосподарських підприємствах.....	20
3.3. Індивідуальні завдання	27
4. ПОРЯДОК ВИКОНАННЯ І ЗАХИСТУ ЗВІТУ ПРО ПРОХОДЖЕННЯ ВИРОБНИЧОЇ ПРАКТИКИ.....	30
4.1. Основні вимоги до оформлення і змісту звіту.....	30
4.2. Порядок захисту звіту про проходження виробничої практики.....	35
ДОДАТОК А. Щоденник практики.....	39
ДОДАТОК Б. Бланк направлення на практику.....	43
ДОДАТОК В. Бланк повідомлення про проходження практики.....	44
ДОДАТОК Г. Бланк індивідуального завдання.....	45
ДОДАТОК Д. Зразок оформлення титульного листа звіту	46
ДОДАТОК Е. Зразок змісту звіту з практики.....	47
ДОДАТОК Ж. Розрахункові таблиці для представлення результатів практики (несільськогосподарські підприємства).....	48

ДОДАТОК К. Розрахункові таблиці для представлення результатів практики (сільськогосподарські підприємства).....	61
ДОДАТОК Л. Зразки оформлення рисунків та таблиць.....	80
ДОДАТОК М. Приклади оформлення бібліографічного опису.....	81
ДОДАТОК Н. Рекомендований перелік додатків до звіту.....	83

ПЕРЕДМОВА

В сучасних умовах підвищуються вимоги до відповідності рівня підготовки фахівців у вищих навчальних закладах вимогам роботодавців, до забезпечення конкурентоздатності випускників на ринку праці. Вирішення завдання підготовки висококваліфікованих фахівців вимагає закріплення набутих у вищому навчальному закладі теоретичних знань практичними навичками роботи на підприємстві. Одним із напрямів вирішення цієї проблеми є поетапна практична підготовка майбутніх економістів із послідовним нарощуванням рівня професійних знань та практичних навичок. Тому в системі неперервної практичної підготовки студентів першим етапом виробничої практики є здобуття практичних навиків з «Економіки підприємств».

Практична підготовка студентів вищих навчальних закладів є однією з форм організації навчального процесу та обов'язковим компонентом освітньо-професійних програм для всіх освітньо-кваліфікаційних рівнів. Під час практики закладаються основи професійної діяльності, умінь та навичок, професійних якостей фахівця. Від якості виконання завдань у період практики залежить професійне становлення майбутнього фахівця.

1. МЕТА І ЗАВДАННЯ ПРАКТИКИ

Основною *метою* виробничої практики I є набуття практичних навиків з економіки виробництва на конкретному підприємстві, закріплення, поглиблення та розширення знань з теоретичних економічних дисциплін, формування у студентів, на базі одержаних ними у навчальному закладі знань, професійних умінь, навичок, необхідних для прийняття самостійних рішень у реальних ринкових умовах, виховання у майбутніх фахівців потреби систематично оновлювати свої знання та творчо їх застосовувати в практичній діяльності.

Практика на 3 курсі зорієнтована на одержання студентами лише базового кваліфікаційного рівня, що забезпечуватиме здійснення професійної діяльності на посадах низового адміністративно-управлінського персоналу і фахівців у сфері економіки в різних лінійних та функціональних підрозділах підприємств.

В процесі практики студенти повинні вивчити економіку підприємства і його окремих галузей та виробництв, дослідити порядок та чинники формування фінансових результатів, провести оперативну діагностику фінансового стану, ознайомитись з правилами і методами обліково-фінансової діяльності підприємства.

Головними *завданнями* практики є:

- формування уявлення про підприємство, ознайомлення із організаційною та виробничою структурою, напрямками роботи;
- закріплення та поглиблення теоретичних знань, здобутих в університеті;
- вивчення системи економічних показників роботи підприємства;
- виконання індивідуального завдання (зібрання та обробка матеріалів з конкретної теми наукового дослідження).

Відповідно до функцій економіста студентом:

- здійснюється послідовний економічний аналіз господарської діяльності підприємства за певний період (квартал, рік);
- досліджується структура, забезпеченість та шляхи більш раціонального використання усіх видів ресурсів;
- визначаються наявні резерви зростання ефективності господарської діяльності підприємства.

Базами практики можуть бути підприємства різних форм власності, видів господарської діяльності, організаційно-правового статусу, які є юридичними особами і функціонують на ринку не менше 2-х років та здійснюють виробничу та виробничо-торгівельну види діяльності. Бази виробничої практики вибираються випускаючою кафедрою спільно з відділом практики відповідно до основних вимог підготовки спеціалістів, спрямованості науково-дослідної роботи студентів та можливості здійснювати кваліфікаційне керівництво їх роботою.

Після проходження виробничої практики студенти повинні **вміти**:

- здійснювати аналіз показників діяльності підприємства і його підрозділів як в цілому, так і за окремими напрямками;
- виявляти причинно-наслідкові зв'язки процесів та явищ у конкретній галузі;
- оцінювати ефективність діяльності підприємства і його підрозділів з точки зору співвідношення отриманого результату і понесених витрат;
- оцінити ступінь відхилення показників результатів господарської діяльності з досліджуваним періодам і виявити фактори негативного і позитивного впливу на ці відхилення;
- обґрунтовувати наукові висновки та конкретні пропозиції щодо вдосконалення управління реальним досліджуваним об'єктом;

- готувати аналітичні огляди за результатами діяльності підприємства та підрозділів.

набути навичок:

- систематизації економічних показників та проведення економічного аналізу;

- вибору і обґрунтування доцільності заходів щодо підвищення ефективності використання виробничих потужностей, основного і оборотного капіталу, матеріальних і трудових ресурсів;

- встановлення взаємозв'язків економічних показників;

- використання методів отримання економічної інформації з первинної та зведеної документації.

2. ОРГАНІЗАЦІЯ ПРОВЕДЕННЯ ПРАКТИКИ

2.1. Загальні положення

Практика, що є продовженням навчального процесу, здійснюється при прямому керівництві з боку кафедри і при безпосередньому керівництві з боку наставника – керівника від підприємства. Загальне організаційне, навчально-методичне і наукове керівництво практикою здійснюється завідувачем кафедри. Здійснення контролю за роботою студентів під час виробничої практики доручається призначеним керівникам із числа досвідчених викладачів кафедри економіки.

Офіційною основою для проведення практики є договір, який укладається між університетом та підприємством. Керівник підприємства видає наказ, у якому визначається порядок організації і проведення практики, призначається керівник практики від підприємства з числа провідних фахівців, які обов'язково мають відповідну вищу економічну освіту.

Важливим процедурним питанням організації практики є складання графіку її проходження. Календарний графік проходження виробничої практики розробляється перед початком практики керівниками від університету, узгоджується з керівниками від підприємств, де студенти проходять практику з урахуванням особливостей підприємства та відділу, де студенти проходять практику.

Практика контролюється: керівниками від ВНЗ і підприємства; завідувачами кафедри, деканатом; представниками ректорату. При цьому застосовуються оперативні заходи щодо з'ясування виявлених недоліків. Керівники від ВНЗ можуть здійснювати перевірку наявності студентів на практиці та додержання виконання графіку проходження практики.

Календарний графік проходження практики

№ з/п	Найменування робіт	Тижні проходження практики				Відмітки про виконання
		1	2	3	4	
1	Прибуття студента на підприємство, оформлення відповідних документів, знайомство з керівником практики від підприємства та робочим місцем	X				
2	Аналіз ресурсного потенціалу	X				
3	Аналіз динаміки економічної ефективності виробництва основних видів продукції		X			
4	Аналіз використання трудових ресурсів та організації оплати праці		X	X		
5	Аналіз фінансово-економічних результатів діяльності			X		
6	Виконання індивідуального завдання				X	
7	Формулювання висновків і написання звіту. Отримання характеристики від керівника практики. Оформлення звіту. Підписання звіту керівником практики від підприємства				X	

2.2. Обов'язки керівника практики від університету:

- надання оцінки стану та відповідності баз практики основним вимогам, що пред'являються ВНЗ до них, та визначенні рівня готовності їх для прийняття студентів;
- забезпечення проведення комплексу організаційних заходів перед відправленням студентів на практику,
- забезпечення студентів необхідними документами: щоденником практики (**Додаток А**) та програмою практики;
- складання індивідуального завдання для проходження переддипломної практики (**Додаток Г**);

- здійснювати поточний контроль та методичне керівництво практикою від університету та надання студентам-практикантам консультацій;
- у контакті з керівниками практики від підприємства забезпечити високу якість проходження практики відповідно до програми;
- інформувати завідувача кафедри про стан проходження практики студентами;
- перевіряти зміст зібраних студентами матеріалів та стан підготовки звіту з практики;
- перевіряти правильність ведення щоденника практики;
- проводити регулярні (згідно зі складеним і затвердженим графіком) консультації;
- перевіряти звіти з практики і допускати їх до захисту.

2.3. Обов'язки керівників практики від підприємства - об'єкта практики:

- проведення заняття-інструктажу по вивченню правил внутрішнього розпорядку та поведінки на підприємстві;
- організація проходження практики студентів відповідно до діючої програми і виданого завдання;
- забезпечення студентів необхідною інформацією про діяльність підприємства;
- залучення студентів-практикантів до активної участі у поточній роботі організації та її структурних підрозділів;
- контроль за виконанням як окремих завдань, так і всієї програми практики в цілому;

- контроль дотримання практикантами виробничої і трудової дисципліни і вчасне повідомлення в університет про випадки серйозного порушення студентами правил внутрішнього розпорядку;
- здійснення регулярного інформаційного зв'язку з університетом;
- підготувати відгук і дати оцінку роботи студента на практиці. В характеристиці-відгуку необхідно відобразити:
 - наявність практичних навичок самостійного вирішення професійних задач;
 - вміння будувати взаємовідносини із керівництвом, колегами і клієнтами;
 - вміння дотримуватись правил професійної етики і трудової дисципліни;
 - активність у вивченні виробничого досвіду;
 - повноту виконання програми та індивідуального завдання;
 - готовність до самостійної роботи як фахівця;
 - до чого проявив особливий інтерес;
 - загальна оцінка роботи студента з практики.

2.4. *Обов'язки студентів – практикантів при проходженні практики*

Перед початком виробничої практики студент повинен отримати інструктаж відповідального за організацію виробничої практики на кафедрі та безпосереднього керівника практики, а також всі необхідні організаційно-методичні матеріали:

- скерування на практику (**Додаток Б**);
- повідомлення про проходження практики (**Додаток В**);
- щоденник проходження практики (**Додаток А**);
- сертифікат про рівень теоретичної підготовки студента (взяти на кафедрі у відповідального за практику),
- сертифікат об'єкта практики (взяти на кафедрі у відповідального за практику),

- індивідуальне завдання узгоджене із науковим керівником (**Додаток Г**);
- роздрукований паспорт підприємства (взяти на кафедрі у відповідального за практику)
- інший інструктивний матеріал.

Прибувши своєчасно на місце практики, студент повинен документально оформити початок практики, подати керівникові щоденник, пройти інструктаж з техніки безпеки, ознайомитися з робочим місцем.

Студенти повинні проходити практику як дублери економістів, керівників структурних підрозділів підприємств у відповідності до встановленого графіку. За можливості студенти можуть бути зараховані на відповідні штатні посади. В період практики на студента поширюються правила внутрішнього розпорядку, трудового законодавства і охорони праці, які діють на базовому підприємстві.

У період проходження практики студенти повинен:

- суворо дотримуватись правил техніки безпеки та внутрішнього розпорядку, що діють на підприємстві;
- сумлінно виконувати завдання отримані від керівника практики на підприємстві та програму практики;
- вести щоденник практики по відповідній формі (**додаток А**), в якому студент коротко записує все, що ним зроблено згідно календарного графіка. В ньому послідовно відображаються всі види виконуваних робіт, особисту участь в виробничій і суспільній діяльності підприємства, записує власні спостереження і зауваження стосовно діяльності підприємства, а також висновки і пропозиції по її покращенню. Записи ведуться **в робочому зошиті**, який є продовженням щоденника. Записи у щоденнику ведуться за кожен день. Після закінчення практики щоденник разом зі звітом переглядається керівником практики, підписується

студентом і керівником практики, який складає відгук і завіряється печаткою підприємства;

- подати на кафедру у визначені терміни, оформлені відповідно до вимог щоденник разом зі звітом про проходження виробничої практики та іншими документами;
- захистити звіт з практики на кафедрі перед комісією у визначені графіком навчального процесу терміни.

Комісія, що складається з викладачів кафедри та представників деканату, розглядає звіт і за результатом його захисту оцінює виконання програми практики. Оцінка ставиться в залікову книжку.

При непредставленні у встановлений термін звіту, а також незадовільній оцінці результатів, студент направляється на практику повторно, в період канікул без переводу на наступний курс, або відраховується з університету.

3. ПРОГРАМА ПРАКТИКИ

3.1. Програма практики для студентів, які проходять виробничу практику в несільськогосподарських підприємствах.

За кожним з розділів програми практики повинні наводитися аналітичні викладки. Всі основні результати, отримані практикантом мають бути підтверджені розрахунками та зведені у таблиці. Для обґрунтування висновків обов'язковим є застосування статистичних та економіко-математичних методів дослідження. Дані кожної таблиці мають бути проаналізовані в тексті з відповідними висновками.

З метою закріплення теоретичного матеріалу і придбання навиків самостійної роботи для вирішення економічних проблем студент-практикант має вивчити на матеріалах підприємства наступні питання:

1. Загальна організаційно-економічна характеристика підприємства.

Студент повинен вміти : дати коротку організаційно-економічну характеристику підприємства, робити відповідні висновки.

*Таблиці для проведення розрахунків і аналізу: **Таблиці Ж1- Ж4.***

1.1. Організаційні засади діяльності підприємства.

1.1.1. Галузь діяльності підприємства, ринок, місія підприємства.

Ознайомлення з підприємством (організацією, установою), екскурсії по структурних підрозділах підприємства. Визначити місце підприємства в ринковому середовищі, партнерські зв'язки та угоди. Слід дати економічну характеристику галузі діяльності підприємства, особливостей діяльності, продукції (робіт, послуг), її значення і місце в економіці. Описати ринок продукції галузі і тенденції його розвитку, чітко визначити місію підприємства, його місце і роль у галузі, в регіоні. Ознайомитися з

законодавчими актами, які регламентують умови діяльності підприємства (галузі), діючою системою оподаткування, сертифікації (ліцензування) продукції. Необхідно вивчити установчі документи бази практики. При цьому вказати найменування і відомче підпорядкування, визначити юридичний статус, ціль діяльності та функції підприємства, основні види діяльності підприємства;

1.1.2. Організаційна структура підприємства. Охарактеризувати діючу організаційну структуру підприємства, визначити її тип та вказати переваги і недоліки такої структури. Представити схему організаційної структури управління. Стисло описати призначення кожної ланки в загальному управлінському процесі, посадових характеристик працівників та розподіл обов'язків між ними. Оцінити ступінь ефективності управління підприємством.

1.1.3. Структура та функції економічної служби. Ознайомитись із організацією економічної служби підприємства, зазначити функції та розподіл завдань між окремими відділами. Описати систему організацію праці працівників економічного профілю на підприємстві. Вивчити систему документообігу господарюючого суб'єкта, ознайомитись із веденням синтетичного й аналітичного обліку на підприємстві. Вказати джерела інформації для ведення економічної діяльності та програмне забезпечення, що використовується при систематизації інформації, обліку та звітності. Вказати пропозиції щодо удосконалення організації та функціонування економічної служби суб'єкта господарювання.

1.2. Аналіз основних економічних показників за останні 3 роки.

Після заповнення таблиць студент повинен їх проаналізувати, вказати тенденції зміни показників діяльності підприємства та проілюструвати аналітичну записку графіками.

2. Ресурсний потенціал.

Студент повинен вміти: аналізувати забезпечення ресурсами підприємства та ефективність використання.

*Таблиці для проведення розрахунків і аналізу: **Таблиці Ж5- Ж10.***

2.1. Техніко-технологічна база виробництва. Аналіз структури та складу основних фондів даного підприємства: характеристика руху основних фондів (розрахунок коефіцієнтів оновлення, вибуття, приросту; вивчення показників ефективності використання основних фондів (аналіз фондоддачі, фондомісткості, фондоозброєності і технічної озброєності праці); аналіз технічного стану основних фондів за коефіцієнтами зносу і придатності. Амортизація. Норми амортизації і порядок її нарахування. Показники ефективності використання обладнання: екстенсивні, інтенсивні і інтегральні коефіцієнти змінності, коефіцієнт завантаження; характеристика і перспективні форми технологічного розвитку підприємства (модернізація, технологічна переозброєність, капітальний ремонт, заміна). ***Таблиця Ж1- Ж6***

2.2. Оборотні фонди та оборотні кошти підприємства та шляхи підвищення ефективності їх використання. Оборотні фонди, їх склад і структура. Оборотні виробничі фонди і фонди обігу. Показники ефективного використання оборотних фондів: кількість обертів, коефіцієнт оборотності в днях і коефіцієнт закріплення. Розрахунок суми коштів, вивільнених (додатково залучених) в результаті прискорення (уповільнення) їх оборотності. ***Таблиця Ж7, Ж8.***

2.3. Виробнича і соціальна інфраструктура. (особливості функціонування підрозділів виробничої інфраструктури, склад та структура ремонтного господарства, енергозабезпечення підприємства, транспортне обслуговування виробництва, організація й функції складського

господарства, соціальна інфраструктура та соціальна діяльність підприємства).

3. Виробництво і собівартість продукції (товарів, робіт, послуг).

Студент повинен вміти: аналізувати структуру витрат на виробництво основних видів продукції в динаміці, обчислювати собівартість основних видів продукції, визначити вплив факторів на собівартість одиниці продукції.

*Таблиці для проведення розрахунків і аналізу: **Таблиці Ж11- Ж13.***

3.1. Витрати виробництва та собівартість продукції (характеристика та групування витрат, структура витрат, кошторис виробництва, обчислення собівартості окремих виробів, резерви зниження собівартості);

4. Трудові ресурси та організація оплати праці на підприємстві.

Студент повинен вміти: аналізувати показники забезпеченості підприємства трудовими ресурсами, ефективності їх використання, стан організації оплати та продуктивності праці.

*Таблиці для проведення розрахунків і аналізу: **Таблиці Ж14- Ж19.***

4.1. Персонал підприємства. Категорії працюючих: основні і допоміжні робочі. Розрахунок коефіцієнтів: плинності, стабільності, приймання, вибуття основних робітників. Система підвищення кваліфікації, заходи щодо скорочення плинності кадрів. Показники руху персоналу на підприємстві.

4.2. Оплата праці на підприємстві. Охарактеризувати основні форми і системи оплати праці. Фактичний річний рівень оплати праці і його структура: основна заробітна плата, додаткова, річний рівень оплати праці по професіям . ефективність організації оплати праці на підприємстві: Аналіз використання фонду оплати праці - визначити правильність витрачання фонду заробітної плати та відповідність її розмірів обсягом продукції, що випускається. Показники продуктивності праці: виробіток і трудомісткість. Темп зростання продуктивності праці. Шляхи підвищення ефективності використання праці та заробітної плати.

5. Фінансово-економічні результати діяльності підприємства.

Студент повинен вміти: проводити аналіз майнового та фінансово-економічного стану підприємства та виявляти залежність результатів від факторів, які на них вплинули, дослідити фінансову стійкість, платоспроможність господарства, проаналізувати дебіторську і кредиторську заборгованості.

Таблиці для проведення розрахунків і аналізу: Таблиці Ж20- Ж25.

5.1. Оцінка фінансово-економічного стану підприємства (структура активів підприємства, стан дебіторської та кредиторської заборгованості, фінансова стійкість, платоспроможність й ліквідність підприємства);

5.2. Формування та використання прибутку. (склад і динаміка прибутку підприємства, фінансові результати від реалізації продукції, робіт і послуг, інші фінансові доходи і витрати, показники рентабельності підприємства).

Орієнтовний розподіл часу по окремих розділах при проходженні практики

Назва розділу	Дні
1. Загальна організаційно-економічна характеристика підприємства	2
2. Ресурсний потенціал	4
3. Економічна ефективність виробництва основних видів продукції	4
4. Трудові ресурси та організація оплати праці на підприємстві.	4
5. Фінансово-економічні результати діяльності підприємства	4
6. Індивідуальне завдання	4
Написання та оформлення звіту	2

3.2. Програма практики для студентів, які проходять виробничу практику в сільськогосподарських підприємствах.

За час виробничої практики студентові необхідно вивчити на матеріалах підприємства наступні питання:

1. Загальна організаційно-економічна характеристика підприємства:

Студент повинен вміти: дати коротку організаційно-економічну характеристику підприємства, робити відповідні висновки.

*Таблиці для проведення розрахунків і аналізу: **Таблиці К1- К4.***

1.1. Організаційні засади діяльності підприємства.

1.1.1. Галузь діяльності підприємства, ринок, місія підприємства.

Ознайомлення з підприємством (організацією, установою), екскурсії по структурних підрозділах підприємства. Визначити місце підприємства в ринковому середовищі, партнерські зв'язки та угоди. Слід дати економічну характеристику галузі діяльності підприємства, особливостей діяльності, продукції (робіт, послуг), її значення і місце в економіці. Описати ринок продукції галузі і тенденції його розвитку, чітко визначити місію

підприємства, його місце і роль у галузі, в регіоні. Ознайомитися з законодавчими актами, які регламентують умови діяльності підприємства (галузі), діючою системою оподаткування, сертифікації (ліцензування) продукції. Необхідно вивчити установчі документи бази практики. При цьому вказати найменування і відомче підпорядкування, визначити юридичний статус, ціль діяльності та функції підприємства, основні види діяльності підприємства;

1.1.2. Організаційна структура підприємства. Охарактеризувати діючу організаційну структуру підприємства, визначити її тип та вказати переваги і недоліки такої структури. Представити схему організаційної структури управління. Стисло описати призначення кожної ланки в загальному управлінському процесі, посадових характеристик працівників та розподіл обов'язків між ними. Оцінити ступінь ефективності управління підприємством.

1.1.3. Структура та функції економічної служби. Ознайомитись із організацією економічної служби підприємства, зазначити функції та розподіл завдань між окремими відділами. Описати систему організацію праці працівників економічного профілю на підприємстві. Вивчити систему документообігу господарюючого суб'єкта, ознайомитись із веденням синтетичного й аналітичного обліку на підприємстві. Вказати джерела інформації для ведення економічної діяльності та програмне забезпечення, що використовується при систематизації інформації, обліку та звітності. Вказати пропозиції щодо удосконалення організації та функціонування економічної служби суб'єкта господарювання.

1.2. Аналіз основних економічних показників за останні 3 роки.

Після заповнення таблиць студент повинен їх проаналізувати, вказати тенденції зміни показників діяльності підприємства та проілюструвати аналітичну записку графіками.

2. Ресурсний потенціал.

Студент повинен вміти: аналізувати забезпечення ресурсами підприємства та ефективність його використання.

*Таблиці для проведення розрахунків і аналізу: **Таблиці К5- К15.***

2.1. Земельні ресурси (розмір та структура земельного фонду, ефективність використання сільськогосподарських угідь);

2.2. Техніко-технологічна база виробництва. Аналіз структури та складу основних фондів даного підприємства: характеристика руху основних фондів (розрахунок коефіцієнтів оновлення, вибуття, приросту; вивчення показників ефективності використання основних фондів (аналіз фондівіддачі, фондомісткості, фондоозброєності і технічної озброєності праці); аналіз технічного стану основних фондів за коефіцієнтами зносу і придатності. Амортизація. Норми амортизації і порядок її нарахування. Показники ефективності використання обладнання: екстенсивні, інтенсивні і інтегральні коефіцієнти змінності, коефіцієнт завантаження; характеристика і перспективні форми технологічного розвитку підприємства (модернізація, технологічна переозброєність, капітальний ремонт, заміна).

2.3. Оборотні фонди та оборотні кошти підприємства та шляхи підвищення ефективності їх використання. Оборотні фонди, їх склад і структура. Оборотні виробничі фонди і фонди обігу. Показники ефективного використання оборотних фондів: кількість обертів, коефіцієнт оборотності в днях і коефіцієнт закріплення. Розрахунок суми коштів, вивільнених (додатково залучених) в результаті прискорення (уповільнення) їх оборотності.

2.4. Виробнича і соціальна інфраструктура (склад та структура ремонтного господарства, транспортне обслуговування виробництва,

складське господарство, соціальна інфраструктура та соціальна діяльність підприємства).

3. Розвиток і економічна ефективність виробництва основних видів продукції.

Студент повинен вміти: аналізувати структуру витрат на виробництво основних видів продукції в динаміці, обчислювати собівартість основних видів продукції, визначити вплив факторів на собівартість одиниці продукції.

*Таблиці для проведення розрахунків і аналізу: **Таблиці K16- K23.***

3.1. Виробництво продукції рослинництва (посівна площа, урожайність, валовий збір, валове виробництво продукції та фактори, що його обумовлюють; продуктивність праці і залежність її від затрат на 1 га посіву та урожайності культури, собівартість, прибуток і рентабельність виробництва продукції їх взаємозв'язок і взаємообумовленість, розраховувати межу беззбитковості по кожному виду виробництва, проаналізувати структуру і динаміку собівартості видів продукції).

3.2. Виробництво продукції тваринництва (поголів'я тварин, їх продуктивність і валове виробництво продукції та фактори, що його обумовлюють, продуктивність праці і залежність її від затрат на 1 голову тварини та продуктивності худоби, собівартість, прибуток і рентабельність виробництва продукції їх взаємозв'язок і взаємообумовленість, розраховувати межу беззбитковості по кожному виду виробництва, проаналізувати структуру і динаміку собівартості видів продукції).

3.3. Стан розвитку переробної галузі.

4. Трудові ресурси та організація оплати праці на підприємстві.

Студент повинен вміти: аналізувати показники забезпеченості підприємства трудовими ресурсами, ефективності їх використання, стан організації оплати та продуктивності праці.

*Таблиці для проведення розрахунків і аналізу: **Таблиці К24- К27.***

4.1. Персонал підприємства. Категорії працюючих: основні і допоміжні робочі. Розрахунок коефіцієнтів: плинності, стабільності, приймання, вибуття основних робітників. Система підвищення кваліфікації, заходи щодо скорочення плинності кадрів. Показники руху персоналу на підприємстві.

4.2. Оплата праці на підприємстві.

4.2.1.Форми і системи оплати праці на підприємстві. Фактичний річний рівень оплати праці і його структура: основна заробітна плата, додаткова, річний рівень оплати праці по професіям . річний рівень оплати праці по професіям (в середньому на одного працівника): трактористи - машиністи, шофера, оператори машинного доїння, інші (в залежності від спеціалізації підприємства);

4.2.2. Оплата праці в рослинництві. На конкретних розрахунках показати, як в підприємстві визначають розцінки за одиницю продукції, одиницю роботи. Навести *обліковий лист тракториста - машиніста* (форма с.-г. обліку № 67) і пояснити, як нарахувати заробітну плату робітнику за місяць;

4.2.3. Оплата праці в тваринництві. На конкретних розрахунках показати, як в підприємстві визначають розцінки за одиницю продукції тваринництва, обслуговування тварин та інші роботи. Навести форму с.-г. обліку №69 (*розрахунок нарахування оплати праці робітникам*

тваринництва) і пояснити, як нараховували заробітну плату основним і підмінним робітникам за місяць; *оплата праці шоферів вантажних автомобілів*: показники, як в підприємстві визначають розцінки за 1 т вантажу, 1 т/км пробігу. Навести типову міжвідомчу форму № 4-с (*шляховий лист вантажного автомобіля*) і пояснити, як нараховується заробітна плата водію; *оплата праці по наряду* (форма с.-г. обліку № 70а); *оплата праці керівників і спеціалістів підприємства* (посадові оклади, доплати, премії);

4.2.4. Ефективність організації оплати праці в господарстві: вироблено валової продукції, валового, чистого доходу, прибутку розрахунку на 1 грн. заробітної плати. Аналіз використання фонду оплати праці - визначити правильність витрачання фонду заробітної плати та відповідність її розмірів обсягом продукції, що випускається. Показники продуктивності праці: виробіток і трудомісткість. Темп зростання продуктивності праці. Шляхи підвищення ефективності використання праці та заробітної плати.

5. Фінансово-економічні результати та ефективність діяльності підприємства.

Студент повинен вміти: проводити аналіз майнового та фінансово-економічного стану підприємства та виявляти залежність результатів від факторів, які на них вплинули, дослідити фінансову стійкість, платоспроможність господарства, проаналізувати дебіторську і кредиторську заборгованість.

*Таблиці для проведення розрахунків і аналізу: **Таблиці К28- К33.***

5.1. Оцінка фінансово-економічного стану підприємства (структура активів підприємства, стан дебіторської та кредиторської заборгованості,

фінансова стійкість, платоспроможність й ліквідність підприємства);

5.2. Формування та використання прибутку (склад і динаміка прибутку підприємства, фінансові результати від реалізації продукції, робіт і послуг, інші фінансові доходи і витрати, показники рентабельності підприємства).

Орієнтовний розподіл часу по окремих розділах при проходженні практики

Назва розділу	Дні
1. Загальна організаційно-економічна характеристика підприємства	2
2. Ресурсний потенціал	4
3. Розвиток і економічна ефективність виробництва основних видів продукції рослинництва і тваринництва	4
4. Трудові ресурси та організація оплати праці на підприємстві	4
5. Фінансово-економічні результати та ефективність діяльності підприємства	4
6. Індивідуальне завдання	4
Написання та оформлення звіту	2

3.3. Індивідуальні завдання

Кожний студент в процесі проходження практики повинен виконати індивідуальне завдання. Тему, структуру та зміст індивідуального завдання більш детально необхідно визначити з керівником практики. Індивідуальне завдання розробляється керівником практики від кафедри і видається кожному студенту.

Зміст індивідуального завдання повинен відповідати як завданням навчального процесу, так і потребам виробництва, враховувати інтереси студента, конкретні умови, можливості та пропозиції організації, підприємства, установи тощо.

Ефективність виконання індивідуального завдання значною мірою залежить, від того наскільки правильно зорієнтований студент на зміст практичного завдання, на його пріоритетні питання, а також на раціональний розподіл часу, відведеного на проходження практики. Науково - дослідна робота в період практики має бути спрямована на підвищення фахового рівня підготовки студента.

Даний розділ повинен містити поглиблене вивчення та економічний аналіз окремих аспектів функціонування підприємства, проведений у відповідності до обраної теми наукового дослідження.

4. ПОРЯДОК ВИКОНАННЯ І ЗАХИСТУ ЗВІТУ ПРО ПРОХОДЖЕННЯ ВИРОБНИЧОЇ ПРАКТИКИ

4.1. Основні вимоги до оформлення і змісту звіту

Звіт про проходження виробничої практики складається на основі зібраного під час практики фактичного матеріалу, здобутих знань і обсягу виконаних робіт. Завершується оформлення звіту в останні 2 дні практики. Звіт – результат самостійної творчої роботи студента. Переказ у звіті матеріалів з навчальних посібників, лекцій не дозволяється.

Звіт має містити відомості про виконання студентом усіх розділів програми практики та індивідуального завдання, мати висновки і пропозиції щодо окреслення шляхів удосконалення та підвищення ефективності роботи підприємства або відповідного структурного підрозділу, який був базою проходження практики, поліпшення умов праці на ньому тощо.

Звіт про проходження практики оформлюється студентами у письмовому вигляді. Він повинен мати чітку побудову, логічну послідовність, переконливу аргументацію, обґрунтованість рекомендацій та висновки.

Звіт повинен включати в себе **наступні складові**:

- титульний аркуш (приклад оформлення наведено у **додатку Д**);
- заповнений бланк індивідуального завдання для проходження практики (**Додаток Г**);
- зміст, що відображає назви усіх розділів і підрозділів звіту із зазначенням сторінок, на яких вони викладені;
- вступ;
- основна частина;

- висновки;
- списку використаних джерел;
- додатків.

Зразок оформлення **змісту** звіту про результати виробничої практики наведено у додатку Е.

Титульний аркуш є першою сторінкою звіту (**Додаток Д**).

Вступ

У вступі слід вказати мету і завдання виробничої практики, задачі і проблеми, які вирішувалися, а також базу проходження практики. Загальна характеристика підприємства: назва, форма власності, організаційно-правова форма, галузева належність, загальна кількість працівників, у тому числі чисельність апарату управління (2-3 с).

Основна частина.

Цей розділ має відповідати структурі програми практики. В ньому наводяться відповіді на питання програми виробничої практики. За кожним з розділів програми практики повинні наводитися аналітичні викладки. Для обґрунтування висновків обов'язковим є застосування статистичних та економіко-математичних методів дослідження. Дані кожної таблиці мають бути проаналізовані в тексті з відповідними висновками. Кожний розрахунок повинен супроводжуватися відповідними поясненнями та висновками, які розкривають причини виявлених відхилень, тенденції динаміки показників, характер їх співвідношення. Отримані результати необхідно порівнювати з установленими нормативами, відповідними прогресивними даними споріднених підприємств.

Індивідуальне завдання є складовою основної частини звіту. Тему, структуру та зміст індивідуального завдання більш детально необхідно визначити з керівником практики. Даний розділ повинен містити

поглиблене вивчення та економічний аналіз окремих аспектів функціонування підприємства, проведений у відповідності до обраної теми наукового напрямку.

Висновки та пропозиції.

У висновках мають бути подані підсумки практики та конкретні пропозиції щодо вдосконалення або підвищення якості окремих аспектів економічної роботи і управлінського процесу на підприємстві. Вони повинні бути основані на інформації, викладеній у звіті і мати економічне обґрунтування.

Пропозиції повинні мати логічний, доказовий, аргументований характер і відповідати таким вимогам:

- містити елементи самостійного дослідження;
- містити розрахунки, виконані на ЕОМ;
- містити достатній для обґрунтування пропозицій аналіз

досліджуваної проблеми у межах базового підприємства.

Список літератури включає нормативні матеріали, методичні рекомендації і інші літературні джерела, які були використані при складанні звіту.

Звіт слід підкріпити реальними документами підприємств (установ, організацій), що наводяться у *додатках*. У додатках подаються статистичні вихідні дані, допоміжні матеріали (проміжні математичні розрахунки, ілюстрації допоміжного характеру тощо).

Рекомендований обсяг звіту – 40 - 50 сторінок друкованого тексту (Times New Roman, 14 шрифт, 1,5 інтервал).

Вимоги до оформлення звіту.

Оформлення звіту має відповідати загальним вимогам до наукових робіт згідно з державним стандартом ДСТУ 3008-95 «Документація. Звіти

у сфері науки та техніки. Структура і правила оформлення». [http://ntb.pstu.edu/fileadmin/doc/SSU_3008-95.pdf]. Основні положення цього стандарту у скороченому варіанті наведені нижче.

Поля слід залишати з чотирьох сторін аркушу: ліве – 30 мм, праве – 15 мм, верхнє та нижнє – 20 мм. Нумерація сторінок звіту повинна бути наскрізною, починатися з титульного аркуша. На титульному аркуші, змісті та першій сторінці вступу номер сторінки не потрібно ставити.

Оформлення посилань на інформаційні джерела. На всі запозичені із літературних джерел відомості, формули, числові дані необхідно дати посилання. Посилання в тексті на джерела наводять у квадратних дужках із зазначенням джерела та сторінки. Перша цифра у квадратних дужках відповідає номеру джерела у списку використаних джерел, друга - номеру сторінки (наприклад, [32, с. 85]). Для пояснення та доповнення тексту в звіті може використовуватися різний ілюстративний матеріал. Всі ілюстрації мають бути пронумеровані в межах розділу арабськими цифрами: Рис.1.1, Рис.2.3 тощо. Перша цифра означає номер розділу, а друга (після крапки) – номер рисунка. Ілюстрації супроводжуються підписами і пояснювальними даними, які розміщуються разом з номером під ними. Найбільш наочними та простими ілюстраціями є таблиці. Кожна з них повинна мати назву. **Таблиці** нумерують послідовно у межах розділу. Номер таблиці має складатися з номера розділу та порядкового номера таблиці, між якими ставиться крапка. Напис „Таблиця” із зазначенням її номера та назву таблиці розміщують над таблицею та друкують симетрично до тексту. Заголовки граф мають починатися з великих літер, підзаголовки – з маленьких, якщо вони складають одне речення із заголовком, і з великих, якщо вони є самостійними. Висота рядків має бути не меншою від 8 мм. Таблицю розміщують в тексті так, щоб її можна було читати без обертання переплетеного блока рукопису або з обертанням за

стрілкою годинника. Таблицю з великою кількістю рядків можна переносити на наступну сторінку. У разі перенесення на інший аркуш слово „Таблиця”, її номер і назву не повторюють, а вказують наприклад „Продовж, табл. 1.2”.

Таблиця _____

номер	назва таблиці			
Головка	Заголовки граф			

Рис. 1. Структурна схема таблиці

Зразки оформлення рисунків та таблиць наведено у **додатку Л**.

Допоміжні, другорядні, але такі, що мають цінність, матеріали мають бути подані у **додатках**. Кожний додаток слід починати з нової сторінки із зазначенням зверху посередині сторінки слова «Додаток», які позначають великими літерами українського алфавіту, починаючи з А. Додатки позначаються великими літерами української абетки, за винятком Г, Є, З, І, Ї, Й, О, Ч, Ь. На всі додатки повинні бути посилання в тексті.

Список літературних джерел має бути поданий в кінці звіту перед додатками. Літературні джерела зазначаються за алфавітним порядком. Під час складання списку використаних джерел необхідно дотримуватися національного стандарту ДСТУ 7.1:2006 «Система стандартів з інформації, бібліотечної та видавничої справи. Бібліографічний запис. Бібліографічний опис. Загальні вимоги та правила складання» [<http://www.ukrbook.net/zakony/metodrek.pdf>]. Приклад оформлення списку літературних джерел наведено в **додатку М**.

Звіт переплітається або підшивається в папку.

4.2. Порядок захисту звіту про проходження виробничої практики.

Оформлений звіт разом із заповненим щоденником студент подає на перевірку керівнику практики від підприємства. Керівник практики від підприємства за умови позитивної оцінки звіту готує характеристику на студента, викладає її в щоденнику, де оцінює виконання програми практики, індивідуального завдання, обґрунтованість пропозицій та відповідність документів вимогам оформлення. Після отримання затверджених печаткою підприємства характеристики і рецензії за підписом керівника з бази практики студент в перший тиждень після повернення з практики подає на кафедру для реєстрації та перевірки науковим керівником оформлений **звіт** разом із заповненим **щоденником** та **супровідними документами**:

1. Повідомлення про проходження практики з підписом керівника і печаткою підприємства (**Додаток В**).
2. Сертифікат про рівень теоретичної підготовки студента з виставленим рівнем знань на підприємстві, підписаний керівником і затверджений печаткою підприємства.
3. Сертифікат об'єкта практики підписаний керівником і затверджений печаткою підприємства.
4. Роздрукована анкета студента (сайт СНАУ).
5. Роздрукований паспорт підприємства.
6. Електронний варіант анкети студента, паспорту підприємства, резюме випускника, фотозвіт про проходження практики.
7. Електронний варіант відсканованої звітності підприємства.

Керівник практики від кафедри розглядає й оцінює звіт студента, дає відгук з рекомендацією до захисту перед кафедральною комісією. У

випадку наявності суттєвих відхилень від вимог щодо змісту та оформлення звіту, він повертається на доопрацювання.

Студент готує до захисту доповідь та ілюстративний матеріал у вигляді таблиць, рисунків, які уточнюють результати дослідження, основні узагальнення та пропозиції, що містяться у звіті. Робить презентацію засобами PowerPoint.

Захист звіту приймає комісія, яку призначає завідувач кафедрою, з обов'язковим включенням до комісії керівника практики від кафедри. Під час захисту визначається якість виконання робочої програми, глибина знань з висвітлених питань, рівень оволодіння студентом практичними навичками самостійної роботи зі спеціальності. За результатами захисту виставляється диференційована оцінка, яка має бути зафіксована на титульному аркуші звіту, у відомості та заліковій книжці.

В випадках, якщо не виконана програма практики, отримана негативна характеристика з міста практики або незадовільна оцінка на захисті, а також не витриманий строк подання звіту, студент може бути направлений на практику повторно під час канікул, або проведене відрахування студента з університету за невиконання навчального плану.

Критерії оцінювання практики

За результатами проходження практики здійснюється оцінювання рівня засвоєння студентами загальних принципів практичної професійної діяльності та ступінь оволодіння навичками її аналізу.

Підсумкова оцінка знань, умінь та навичок студента, набутих на практиці, встановлюється за 100-бальною шкалою із подальшим переведенням її у чотирибальну шкалу оцінок.

Оцінка 90-100 балів (А) ставиться за глибоке висвітлення поставлених програмою практики питань. При написанні звіту студент

застосовує системні знання навчального матеріалу, передбачені навчальною програмою. Всі питання розкриті повністю як з використанням типового алгоритму, так і за самостійно розробленим алгоритмом. Всі висновки обґрунтовані і викладені автором самостійно. Робота повинна бути написана акуратно, логічно, послідовно. Всі таблиці, графіки, діаграми, формули повинні бути оформлені згідно всіх вимог. При захисті звіту студент показує чітке володіння понятійним апаратом, методиками аналізу, вміння використовувати їх для прийняття управлінських рішень.

Оцінка 82-89 балів (B) ставиться за повне висвітлення питань звіту. Всі питання розкриті з використанням типового алгоритму. Студент при написанні звіту припускає незначні випадкові погрішності, які не надають суттєвого впливу на повноту та змістовність роботи. Звіт написаний акуратно і послідовно, оформлення відповідає всім вимогам. При захисті роботи студент показує в цілому добре володіння понятійним апаратом, методиками аналізу, вміння використовувати їх для прийняття управлінських рішень.

Оцінка 75-81 балів (C). Основні питання звіту розкриті схематично, з використанням типового алгоритму. Робота написана акуратно і послідовно, оформлення відповідає всім вимогам. При захисті звіту студент показує в цілому добре володіння матеріалом, але допускає незначні помилки.

Оцінка 69-74 балів (D). Зміст звіту частково відповідає наведеному плану. Основні питання теми недостатньо розкриті, викладені схематично. У тексті є помилкові положення та висновки, недостатньо використовується статистичний матеріал, відсутні графіки, діаграми, таблиці. При захисті роботи студент показує допускає помилки.

Оцінка 60-68 балів (E). Зміст розділів звіту не відповідає

наведеному плану. Основні питання недостатньо розкриті, викладені схематично. У тексті є помилкові положення та висновки, не використовується статистичний матеріал, відсутні графіки, діаграми, таблиці. Висновки зроблено зі значними помилками і без узагальнень. При захисті звіту студент показує низький рівень володіння матеріалом і допускає значні помилки.

Оцінка менше 60 балів (F) ставиться студенту за неспроможність написати звіт згідно всім вимогам до змісту та оформленню, якщо у звіті висвітлені не всі питання, або робота запозичена чи підготовлена несамоостійно. Характеристика студента стосовно ставлення до практики і трудової дисципліни негативна. На запитання членів комісії студент не може дати задовільних відповідей.

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СУМСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ЩОДЕННИК ПРАКТИКИ

Виробничої І

студента

(прізвище, ім'я, по батькові)

Інститут, факультет, відділення: *факультет економіки та менеджменту*

Кафедра, циклова комісія: *економіки*

Освітній ступінь: *бакалавр*

Напрямок:

курс, група _____

Студент _____
(прізвище, ім'я, по батькові)

Прибув на підприємство, організацію, установу

Печатка підприємства, організації, установи „___” _____ 20__ року

_____ (підпис)

_____ (посада, прізвище та ініціали відповідальної особи)

Вибув з підприємства, організації, установи

Печатка підприємства, організації, установи “___” _____ 20__ року

_____ (підпис)

_____ (посада, прізвище та ініціали відповідальної особи)

Календарний графік проходження практики

№ з/п	Найменування робіт	Тижні проходження практики				Відмітки про виконання
		1	2	3	4	
1.	Прибуття студента на підприємство, оформлення відповідних документів, знайомство з керівником практики від підприємства та робочим місцем	X				
2	Аналіз ресурсного потенціалу	X				
3	Аналіз динаміки економічної ефективності виробництва основних видів продукції		X			
4	Аналіз використання трудових ресурсів та організації оплати праці		X	X		
5	Аналіз фінансово-економічних результатів діяльності			X		
6	Виконання індивідуального завдання				X	
7	Формулювання висновків і написання звіту. Отримання характеристики від керівника практики. Оформлення звіту. Підписання звіту керівником практики від підприємства				X	

Індивідуальне завдання студента:

Керівники практики:

від вищого навчального закладу _____
(підпис) (прізвище та ініціали)

від підприємства, організації, установи _____
(підпис) (прізвище та ініціали)

Робочі записи під час практики

Дата	Робота, що виконувалася
	<i>Був опрацьований статут підприємства, вивчена організаційно-правова основа підприємства, цілі та завдання його діяльності</i>
	<i>Відбулося ознайомлення з організаційною та управлінською структурою підприємства, функціями керівників структурних підрозділів</i>
	<i>Визначено рівень спеціалізації підприємства, проаналізовано стан економіки підприємства в цілому за три останніх роки</i>
	<i>Відбулося ознайомлення з ресурсним потенціалом підприємства, його виробничою базою, визначено розмір та структуру земельного фонду, проаналізовано показники ефективності використання землі</i>
	<i>Вивчено склад та структуру основних засобів, показники забезпеченості, методи нарахування амортизації. Проаналізовані показники ефективності використання основних засобів</i>
	<i>Проаналізовано чисельність та структуру персоналу, показники руху та продуктивності праці, відбулося знайомство з кадровою політикою на підприємстві</i>
	<i>Ознайомився з положенням про оплату праці. Вивчено форми та системи оплати праці на підприємстві, склад та структуру фонду оплати праці</i>
	...
	...
	...
	<i>Оформлення звіту про виробничу практику</i>

Відгук і оцінка роботи студента на практиці

(назва підприємства, організації, установи)

Керівник практики від підприємства, організації, установи

(підпис)

(прізвище та ініціали)

Печатка

« _____ » _____ 20__ року

Відгук осіб, які перевіряли проходження практики

Висновок керівника практики від вищого навчального закладу про проходження практики

Дата складання заліку „_____” _____ 20__ року

Оцінка:

за національною шкалою _____
(словами)

кількість балів _____
(цифрами і словами)

за шкалою ECTS _____

Керівник практики від вищого навчального закладу

(підпис)

(прізвище та ініціали)

Додаток Б.

Місце кутового штампа
вищого навчального закладу

КЕРІВНИКУ

НАПРАВЛЕННЯ НА ПРАКТИКУ

є підставою для зарахування на практику/

Згідно з угодою від „___” _____ 20__ року № ___, яку
укладено з _____

(повне найменування підприємства, організації, установи)
направляємо на практику студентів ___ курсу, які навчаються за напрямом підготовки
(спеціальністю)

Назва практики _____

Строки практики з „___” _____ 20__
року

по „___” _____ 20__
року

Керівник практики від кафедри, циклової
комісії _____

(посада, прізвище, ім'я, по батькові)

ПРІЗВИЩА, ІМЕНА ТА ПО БАТЬКОВІ СТУДЕНТІВ

М.П. Керівник виробничої практики ВНЗ _____
(підпис) (прізвище та ініціали)

Додаток В

ПОВІДОМЛЕННЯ

студент

 (повне найменування вищого навчального закладу)

(прізвище, ім'я, по батькові)

 (курс, інститут, факультет (відділення), напрям підготовки (спеціальність))
 прибув „___” _____ 20__ року до

(назва підприємства, організації, установи)

 і приступив до практики. Наказом по підприємству (організації, установі) від „___” _____ 20__ року № _____ студент
 _____ зарахований на посаду

(штатну, дублером, практикантом)

(штатні посади назвати конкретно)

Керівником практики від підприємства (організації, установи) призначено

(посада, прізвище, ім'я, по батькові)

Керівник підприємства (організації, установи)

(підпис)

(посада, прізвище, ім'я, по батькові)

Печатка (підприємства) “___” _____ 20__ року.

Керівник практики від вищого навчального закладу

 (назва кафедри, циклової комісії)

(підпис)

(посада, прізвище, ім'я, по батькові)

“___” _____ 20__ року

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СУМСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Кафедра економіки

Затверджую: завідувач кафедри

_____ 201__р.
" ___ " _____

ІНДИВІДУАЛЬНЕ ЗАВДАННЯ
ДЛЯ ПРОХОДЖЕННЯ ВИРОБНИЧОЇ ПРАКТИКИ

студентові _____ п
Прізвище, ім'я, по-батькові

1. Тема наукового напрямку _____

2. База проходження практики _____

3. Перелік питань, що належить дослідити (обґрунтувати) відповідно до теми наукового дослідження в процесі проходження практики

4. Завдання до аналітично-розрахункової частини (з точним зазначенням обов'язкових розрахунків) _____

Дата видачі завдання « ___ » _____ 201__р.

Науковий керівник _____

Завдання до виконання прийняв _____

Додаток Д

Зразок оформлення титульного листа звіту

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СУМСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет економіки та менеджменту*Кафедра економіки***З В І Т****про результати виробничої практики****(на базі _____)**

(підприємство, район, область)

Виконав: студент **3** курсу факультету «Економіки та менеджменту», спеціальності **051 «Економіка» ос. «Бакалавр»** групи ЕП __________
(прізвище ім'я по батькові)**Керівник:** _____

(науковий ступінь, вчене звання, прізвище ім'я по батькові)

Суми – 201_ р.

Зміст

стор.

Вступ.....	
1. Загальна організаційно-економічна характеристика підприємства.....	
1.1. Організаційні засади діяльності підприємства.....	
1.2. Аналіз основних економічних показників.....	
2. Ресурсний потенціал і ефективність його використання.....	
2.1. Земля і ефективність її використання.....	
2.2. Техніко-технологічна база виробництва	
2.3. Оборотні фонди та оборотні кошти підприємства.....	
3. Економічна ефективність виробництва основних видів продукції.....	
2.1. Економічна ефективність виробництва продукції рослинництва.....	
2.2. Економічна ефективність виробництва продукції тваринництва.....	
2.3. Економічна ефективність виробництва інших видів продукції	
4. Трудові ресурси та організація оплати праці на підприємстві	
4.1. Трудові ресурси підприємства.....	
4.2. Оплата праці на підприємстві.....	
5. Фінансово-економічні результати діяльності підприємства.....	
5.1. Оцінка фінансово-економічного стану підприємства.....	
5.2. Формування та використання прибутку.....	
6. Індивідуальне завдання	
Висновки та пропозиції	
Перелік використаних джерел	
Додатки.....	

Таблиця Ж 6. Наявність будинків та споруд

Найменування об'єкта	Рік введення в експлуатацію	% зносу
Контора		
Склад		
І т.д.		

Таблиця Ж 7. Показники руху і якісного складу основних фондів

№ п/п	Показники	20__ р.	20__ р.	20__ р.	Відхилення (+,-) звітнього року від базисного	
					натуральних одиниць	%
1.	Вартість основних виробничих фондів на початок року, тис. грн.					
2.	Надійшло ОВФ за рік, тис. грн.					
3.	Вибуло ОВФ за рік, тис. грн.					
4.	Нараховано амортизації, тис. грн.					
5.	Коефіцієнт надходження					
6.	Коефіцієнт вибуття					
7.	Коефіцієнт динаміки					
8.	Коефіцієнт заміни					
9.	Коефіцієнт оновлення					
	Рівень зношення, %					
	Рівень придатності, %					
	Питома вага активної частини, %					

Таблиця Ж 8. Забезпеченість підприємства основними виробничими фондами та ефективність їх використання

Показники	20__р	20__р.	20__р.	20..р. у % до 20..р.
1. Фондозабезпеченість на 1 га, тис. грн.				
2. Фондоозброєність, тис. грн.				
3. Фондовіддача				
4. Фондоємкість				
5. Вироблено валової продукції в співставних цінах на 1-го середньорічного працівника, тис. грн.				

Таблиця Ж 9.- Склад і структура оборотних засобів

№ п/п	Показники	20__ р.		20__ р.		20__ р.		Відхилення (+,-) звітнього року від базисного	
		тис. грн.	%	тис. грн.	%	тис. грн.	%	тис. грн.	%
1.	Оборотні фонди – всього								
	в т.ч.								
	виробничі запаси, з них:								
	сировина								
	основні і допоміжні матеріали								
	покупні напівфабрикати та комплектуючі вироби								
	мастильні матеріали і паливо								
	тара і тарні матеріали								
	запасні частини								
	МШП та інші								
	незавершене виробництво								
витрати майбутніх періодів									
2	Фонди обігу – всього								
	Оборотні засоби – всього								

Таблиця Ж 10. - Показники економічної ефективності використання оборотних фондів

№ п/п	Показники	20__ р.	20__ р.	20__ р.	Відхилення (+,-) звітнього року від базисного	
					натуральних одиниць	%
.	Середньорічна вартість оборотних фондів, тис. грн.					
.	Виручка від реалізації продукції, тис. грн.					
.	Коефіцієнт оборотності					
.	Коефіцієнт закріплення, грн.					
.	Тривалість 1 обороту, днів					
6	Рентабельність, %					
.	Сума вивільнених (дод.залучених) оборотних фондів, тис. грн.	x				

Таблиця Ж 13. Аналіз собівартості (вид продукції) за статтями

витрат

Показники	2...р.		2...р.		Відхилення	
	тис.грн	питома вага,%	тис. грн.	питома вага,%	(+,-)	питома вага,п.в .
Сировина без відходів						
Допоміжні матеріали						
Енергоносії						
Заробітна плата						
Нарахування на заробітну плату						
Загальновиробничі витрати						
Адміністративні витрати						
Витрати на збут						
Інші операційні витрати						
Фінансові витрати						
Інші витрати						
Повна собівартість						
Змінні витрати						
Постійні витрати						

Таблиця Ж 14. Забезпеченість підприємства кадрами

Категорії працівників	Потреба	Факт	% забезпеченості
Робітники, всього			
Інженерно-технічні працівники			
Службовці			
Охоронці			
Всього			

Таблиця Ж 15. Якісний склад кадрового потенціалу

Показник	Чисельність працівників на кінець року	Питома вага, %
Групи працівників		
<i>За віком, років:</i>		
До 20		
Від 20 до 30		
Від 30 до 40		
Від 40 до 50		
Від 50 до 60		
Старше 60		
всього		100
<i>За статтю:</i>		
Чоловіки		
Жінки		
Всього		100
<i>За освітою:</i>		
початкова		
середня спеціальна		
незакінчена вища		
вища		
Всього		100
<i>За стажем роботи, років:</i>		
До 5		
Від 5 до 10		
Від 10 до 15		
Від 15 до 20		
Понад 20		
Всього		100

Таблиця Ж 16. Показники стану та руху робочої сили на підприємстві

Показники	20..р..	20..р.	20..р.	Відхилення	
				+/-	%
Середньооблікова чисельність працівників					
Прийнято на роботу, осіб					
Вибуло працівників на протязі року, осіб					
Кількість звільнених працівників на протязі року за порушення трудової дисципліни та за власним бажанням, осіб					
Кількість працівників, які відпрацювали весь рік, осіб					
Коефіцієнт обороту по найму					
Коефіцієнт обороту по звільненню					
Коефіцієнт плинності кадрів					
Коефіцієнт постійності персоналу					
Коефіцієнт загального обороту					

Таблиця Ж 17. Динаміка середньооблікової чисельності працівників

Показники	2 00_р.	2 00_р.	2 00_р.	200_р. в % до 200_р.	Відхилення (+ -)
1. Середньооблікова чисельність працівників, всього, осіб					
2. Відпрацьовано 1 робітником днів, в середньому по господарству					
3. Фонд оплати праці, тис. грн					
4. Середньорічна заробітна плата 1 робітника, тис. грн					

Таблиця Ж 18. Склад фонду оплати праці та інші виплати і їх структура

Показники	2...р.		2...р.		2...р.		Відхилення	
	тис. грн	%	тис. грн	%	тис. грн	%	тис. грн	%
Фонд основної заробітної плати								
Фонд додаткової заробітної плати								
Заохочувальні та компенсійні витрати								
Фонд оплати праці штатних працівників								

Таблиця Ж 19. Продуктивність і оплата праці в підприємстві

№ п/п	Показники	20__ р.	20__ р.	20__ р.	Відхилення (+,-) звітного року від базисного
1.	Валова продукція в порівняних цінах – всього, тис. грн.				
2.	Чистий дохід (виручка) від реалізації – всього, тис. грн.				
3.	Середньорічна чисельність працівників - всього, чол.				
4.	Вироблено валової продукції в порівняних цінах в розрахунку на одного середньорічного робітника всього, тис. грн.				
9.	Вироблено товарної продукції в розрахунку на одного середньорічного робітника всього, тис. грн.				
12.	Середньомісячна заробітна плата 1 працівника, грн.				
13.	Питома вага заробітної плати в чистому доході, %				
14.	Отримано в розрахунку на 1 грн. заробітної плати, грн.:				
	- товарної продукції				
	- прибутку				

Таблиця Ж 21. Показники платоспроможності підприємства

№ п/п	Показники	20__ р.	20__ р.	20__ р.	Відхилення (+,-) звітнього року від	
					базисного року	нормативу
1.	Коефіцієнт покриття					
2.	Коефіцієнт швидкої ліквідності					
3.	Коефіцієнт абсолютної ліквідності					
4.	Чистий оборотний капітал (робочий капітал), тис.грн.					
5.	Співвідношення поточної дебіторської заборгованості і поточної кредиторської заборгованості					

Таблиця Ж 22.- Показники фінансової активності підприємства

№ п/п	Показники	20__ р.	20__ р.	20__ р.	Відхилення (+,-) звітнього року від базисного
1.	Коефіцієнт оборотності авансованого капіталу				
2.	Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості				
3.	Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості				
4.	Термін погашення дебіторської заборгованості, днів				
5.	Термін погашення кредиторської заборгованості, днів				
6.	Коефіцієнт оборотності основних засобів (фондовіддача)				
7.	Коефіцієнт оборотності власного капіталу				
8.	Період окупності капіталу				
9.	Коефіцієнт маневреності робочого капіталу				

Таблиця Ж 23. - Показники фінансової стійкості підприємства

№ п/п	Показники	20__ р.	20__ р.	20__ р.	Відхилення (+,-) звітнього року від базисного
1.	Коефіцієнт автономії				
2.	Коефіцієнт забезпечення власними оборотними засобами				
3.	Коефіцієнт фінансового лівериджу				
4.	Коефіцієнт фінансової залежності				
5.	Коефіцієнт фінансової стабільності (фінансування)				
6.	Коефіцієнт фінансової стійкості				

Таблиця Ж 24. Фінансові результати і рентабельність операційної діяльності підприємства

№ п/п	Показники	20__ р.	20__ р.	20__ р.	Відхилення (+,-) звітнього року від базисного
1.	Доход (виручка) від реалізації, тис. грн.				
2.	Чистий доход (виручка) від реалізації, тис. грн.				
3.	Виробнича собівартість реалізованої продукції, тис. грн.				
4.	Валовий прибуток, тис. грн.				
5.	Рівень рентабельності виробництва, %				
6.	Витрати на збут, тис. грн.				
7.	Адміністративні витрати, тис. грн.				
8.	Рівень рентабельності виробництва, %				
9.	Рівень рентабельності продаж, %				
10.	Інші операційні доходи, тис. грн.				
11.	Інші операційні витрати, тис. грн.				
12.	Прибуток від операційної діяльності, тис. грн.				
13.	Рівень рентабельності операційної діяльності, %				

Таблиця Ж 25. - Показники рентабельності діяльності підприємства

№ п/п	Показники	20__ р.	20__ р.	20__ р.	Відхилення (+,-) звітнього року від базисного
1.	Рівень рентабельності активів, %				
2.	Рівень рентабельності власного капіталу, %				
3.	Рівень рентабельності діяльності, %				
4.	Рівень рентабельності виробництва продукції, %				
5.	Рівень рентабельності основних коштів, %				
6.	Рівень рентабельності оборотних коштів, %				
7.	Рівень рентабельності виробничих фондів, %				

Додаток К

Розрахункові таблиці для представлення результатів практики (сільськогосподарські підприємства)

Таблиця К 1. Відомості про основних постачальників продукції

Назва постачальника	Вид продукції чи послуг	Частка в загальному обсязі	Наявність альтернативних постачальників

Таблиця К 2. Відомості про основних споживачів продукції

Назва споживачів	Вид продукції чи послуг	Частка в загальному обсязі

Таблиця К 3.- Обсяг і структура товарної продукції

№ п/п	Назва галузей та видів продукції	20__ р.		20__ р.		20__ р.		В середньому за 3 роки	
		тис. грн.	%	тис. грн.	%	тис. грн.	%	тис. грн.	%
1.	Продукція рослинництва - всього								
1.1	Зернові і зернобобові								
1.2	Соя								
1.3	Інша продукція рослинництва								
2.	Продукція тваринництва - всього								
2.1	Вирощування (в живій масі) ВРХ								
2.2	Молоко								
2.3	Інша продукція тваринництва								
3.	Послуги в сільському господарстві								
	Продукція сільського господарства і послуги - всього		100,0		100,0		100,0		100,0

Таблиця К 4. Основні економічні показники діяльності підприємства

№ п/п	Показники	20__ р.	20__ р.	20__ р.	Відхилення (+,-) звітного року від базисного	
					натуральних одиниць	%
1.	Валова продукція в порівняних цінах, тис. грн.					
2.	Товарна продукція, тис. грн.					
3.	Операційні витрати, тис. грн.					
4.	Затрати на виробництво товарної продукції, тис. грн.					
5.	Затрати праці, тис. люд.-год.					
6.	Валовий прибуток, тис. грн.					
7.	Операційний фінансовий результат, тис. грн.					
8.	Чистий прибуток, тис. грн.					
9.	Отримано в розрахунку на 100 га сільськогосподарських угідь, тис. грн.:					
	- валової продукції					
	- товарної продукції					
	- операційних витрат					
	- основних виробничих фондів					
	- валового прибутку					
	- операційного прибутку					
	- чистого прибутку					
10.	Отримано в розрахунку на 1 середньорічного працівника, тис. грн.:					
	- валової продукції					
	- товарної продукції					
	- валового прибутку					
	- чистого прибутку					
11.	Отримано в розрахунку на 100 грн. основних виробничих фондів, тис. грн.:					
	- валової продукції					
	- товарної продукції					
	- валового прибутку					
12.	Рівень рентабельності підприємства, %					

Таблиця К 5. Склад і структура земельних угідь

№ п/п	Категорії працівників	20__ р.		20__ р.		20__ р.		Відхилення (+,-) звітнього року від базисного	
		га	%	га	%	га	%	натур. одиниць	%
1.	Сільськогосподарські угіддя – всього								
	з них:								
	рілля								
	в т.ч. зрошувана								
	перелоги								
	сінокоси								
	пасовища								
	сади - всього								
	в т.ч. кісточкові								
	зерняткові								
ягідники									
2.	Інші угіддя								
3.	Загальна земельна площа		100,0		100,0		100,0		

**Таблиця К 6.- Показники економічної ефективності використання
землі в господарстві**

№ п/п	Показники	20__ р.	20__ р.	20__ р.	Відхилення (+,-) звітнього року від базисного
Натуральні показники					
1.	Урожайність с.-г. культур, ц/га				
	зернові і зернобобові				
	соняшник				
	овочі				
	картопля				
2.	Одержано на 100 га с.-г. угідь:				
	молока, ц				
	м'яса (усіх видів), ц				
	в т.ч. яловичини				
	кормів, ц корм. од.				
3.	Одержано на 100 га ріллі:				
	доходу від реалізації продукції рослинництва, грн.				
	зерна, ц				
	цукрових буряків, ц				
	соняшнику, ц				
	картоплі, ц				
	овочів, ц				
	м'яса свиней, ц				
Вартісні показники					
4.	Одержано на 100 га с.-г. угідь, тис. грн.:				
	валової продукції				
	товарної продукції				
	валового прибутку				
	чистого прибутку				
5.	Одержано на 100 га ріллі, тис. грн.:				
	доходу від реалізації продукції рослинництва				
Показники забезпеченості та інтенсивності використання землі					
6.	Рівень освоєності, %				
7.	Рівень розораності, %				
8.	Питома вага посівів в площі ріллі, %				
9.	Питома вага в площі ріллі посівів, %:				
	зернових культур				
	кормових культур				
	технічних культур				

Таблиця К 7. Динаміка наявності матеріально-технічного забезпечення підприємства

Показники	20.. р	20.. р	Відношення 20.. р до 20.. р у %.
Трактори всіх марок (без тракторів, на яких змонтовані машини)			
Трактори на яких змонтовані машини			
Тракторні причепа			
Сівалки			
Картоплесаджалки			
Сінокосарки тракторні			
Борони			
Плуги			
Культиватори			
Комбайни: зернозбиральні			
кукурудзозбиральні			
Жатки валкові			
Доїльні установки та агрегати			
Роздавачі кормів для великої рогатої худоби			
Транспортери для прибирання гною			

Таблиця К 8. Наявність будинків та споруд

Найменування об'єкта	Рік введення в експлуатацію	% зносу
Контора		
Склад		
І т.д.		

Таблиця К 9. Матеріально-технічна база

Показники	20..р.	20...р.	20..р.
Всього тракторів в перерахунку на умовні			
Сумарна потужність їх двигунів, к.с.			
Зернозбиральні комбайни, од.			
Автомобілі вантажні, шт.			
Електродвигуни, одиниць			
Їх потужність, кВт			
Всі енергетичні потужності, к.с.			
Всього отримано і виробл. електроенергії, тис. кВт год.			
Витрачено електроенергії на виробничі потреби, тис. кВт год.			
Енергозабезпеченість, к.с.			
Енергоозброєність, к.с.			
Електрозабезпеченість, тис. кВт год.			
Електроозброєність, тис. кВт год.			
Рівень механізації робіт в тваринництві, %			
доїння корів			
подача води на фермах			
очищення приміщення на фермах			

Таблиця К 10. Показники руху і якісного складу основних фондів

№ п/п	Показники	20__р.	20__р.	20__р.	Відхилення (+,-) звітнього року від базисного	
					натуральних одиниць	%
1.	Вартість основних виробничих фондів на початок року, тис. грн.					
2.	Надійшло ОВФ за рік, тис. грн.					
3.	Вибуло ОВФ за рік, тис. грн.					
4.	Нараховано амортизації, тис. грн.					
5.	Коефіцієнт надходження					
6.	Коефіцієнт вибуття					
7.	Коефіцієнт динаміки	x				
8.	Коефіцієнт заміни					
9.	Коефіцієнт оновлення					
10.	Рівень зношення, %					
11.	Рівень придатності, %					
12.	Питома вага активної частини, %					

Таблиця К 11. Забезпеченість підприємства основними виробничими фондами та ефективність їх використання

Показники	20__р	20__р.	20__р.	201_р. у % до базисного
1. Середньорічна вартість основних виробничих фондів, тис. грн.				
2. Фондозабезпеченість на 1 га, тис. грн.				
3. Фондоозброєність, тис. грн.				
4. Фондовіддача				
5. Фондоємність				
6. Вироблено валової продукції в співставних цінах на 1-го середньорічного працівника, тис. грн.				

Таблиця К 12.- Склад і структура оборотних засобів

№ п/п	Категорії працівників	20__р.		20__р.		20__р.		Відхилення (+,-) звітнього року від базисного	
		тис. грн.	%	тис. грн.	%	тис. грн.	%	тис. грн.	%
1.	Оборотні фонди – всього								
	в т.ч.								
	виробничі запаси, з них:								
	сировина								
	основні і допоміжні матеріали								
	покупні напівфабрикати та комплектуючі вироби								
	мастильні матеріали і паливо								
	тара і тарні матеріали								
	запасні частини								
	МШП та інші								
	незавершене виробництво								
витрати майбутніх періодів									
2.	Фонди обігу – всього								
3.	Оборотні засоби – всього		100,0		100,0		100,0		x

Таблиця К 13. Показники економічної ефективності використання оборотних фондів

№ п/п	Показники	20__ р.	20__ р.	20__ р.	Відхилення (+,-) звітного року від базисного	
					натуральних одиниць	%
1.	Середньорічна вартість оборотних фондів, тис. грн.					
2.	Виручка від реалізації продукції, тис. грн.					
3.	Коефіцієнт оборотності					
4.	Коефіцієнт закріплення, грн.					
5.	Тривалість 1 обороту, днів					
6.	Рентабельність, %					
7.	Сума вивільнених (дод. залучених) оборотних фондів, тис. грн.	x				

Таблиця К 14. Використання машинно-тракторного парку

Показники	Базовий рік	Звітний рік	Звітний рік у % до базового
Виробіток на один еталонний трактор, еталонних гектарів:			
за рік			
за день			
за зміну		:	
Коефіцієнт змінності			
Відпрацьовано на одному еталонному тракторі за рік днів			
Коефіцієнт використання тракторного парку			
Собівартість одного еталонного гектара, тис. грн.			
Вироблено валової продукції на 1 грн. вартості техніки МТП, грн.			

Таблиця К 17. Внесення мінеральних добрив

Культури	Кількість внесених добрив на 1 га посіву, кг NPK		
	Базисний рік	Звітний рік	Звітний рік до базисного, %
Зернові			
Картопля			
І т.д.			

Таблиця К 18. Структура виробничої собівартості пшениці озимої (іншої продукції)

Показники	20 р.			20 р.		
	На 1 ц. грн.	На 1 га. грн.	Питома вага, %	На 1 ц. грн.	На 1 га. грн.	Питома вага, %
Насіння та посадковий матеріал						
Мінеральні добрива						
Нафтопродукти						
Оплата послуг і робіт						
Решта матеріальних витрат						
Прямі витрати на оплату праці						
Амортизація						
Відрахування на соціальні заходи						
Інші прямі та загальновиробничі витрати						

Таблиця К 19. Економічна ефективність виробництва зерна (іншої продукції)

Показники	1 рік	<i>n</i> -рік	Відхилення
Урожайність, ц/га			
Валовий збір, ц			
Затрати, грн.- всього			
На 1га			
На 1 ц			
Виручка від реалізації, грн.- всього			
На 1 га			
На 1 ц			
Прибуток, грн.- всього			
На 1 га			
На 1 ц			
Рівень рентабельності%			

Таблиця К 20. Динаміка поголів'я, продуктивності та валового виробництва молока (іншого виду продукції)

Показники	20__р	20__р.	20__р.	2013 р. у % до 2009 р.
Середньорічне поголів'я корів, гол				
Надій на 1 голову, кг				
Валовий надій, ц				

Таблиця К 22. Реалізація та товарність молока (іншої продукції)

Показники	20__р	20__р.	20__р.	20__р.	20_-р.	2013 р.
						у % до 2009 р.
Вироблено, ц						
Реалізовано, ц						
Собівартість реалізованої продукції, тис.грн						
Виручка від реалізації, тис.грн						
Рівень товарності, %						

Таблиця К 23. Рівень рентабельності молока (іншої продукції)

Показники	20__р	20__р.	20__р.	20__р.	20_-р.	2013 р. у
						% до 2009 р.
Реалізовано, ц						
Ціна реалізації 1ц, грн.						
Собівартість 1ц, грн.						
Прибуток на 1 ц, грн.						
Рівень рентабельності, %						

Таблиця К 24. Показники стану та руху робочої сили на підприємстві

Показники	20..р.	20..р.	20..р.	Відхилення	
				+/-	%
Середньооблікова чисельність працівників					
Прийнято на роботу, осіб					
Вибуло працівників на протязі року, осіб					
Кількість звільнених працівників на протязі року за порушення трудової дисципліни та за власним бажанням, осіб					
Кількість працівників, які відпрацювали весь рік, осіб					
Коефіцієнт обороту по найму					
Коефіцієнт обороту по звільненню					
Коефіцієнт плинності кадрів					
Коефіцієнт постійності персоналу					
Коефіцієнт загального обороту					

Таблиця К 25. Склад і структура трудових ресурсів

№ п/п	Категорії працівників	20__ р.		20__ р.		20__ р.		Відхилення (+,-) звітнього року від базисного	
		чол	% до загального	чол.	% до загального	чол	% до загального	натуральних одиниць	%
1.	Працівники – всього (за функціональними обов'язками)		100,0		100,0		100,0		
	в т.ч. ІТР – всього, з них								
	- керівники								
	- спеціалісти								
	Робітники, зайняті в основному виробництві								
	Робітники допоміжних виробництв								
	Інші категорії працівників								
6.	Працівники – всього (за віком)		100,0		100,0		100,0		
	- до 30 років								
	- від 30 до 50 років								
	- від 50 до 60 років								
	- старші 60 років								
9.	Працівники – всього (за рівнем освіти)		100,0		100,0		100,0		
	- середня								
	- середня спеціальна								
	- базова вища								
	- вища								
10.	Працівники – всього (за стажем роботи)		100,0		100,0		100,0		
	- до 5 років								
	- від 5 до 10 років								
	- від 10 до 20 років								
	- більше 20 років								
11.	Працівники – всього		100,0		100,0		100,0		
	- чоловіки								
	- жінки								
12.	Працівники – всього (за іншими класифікаційними групами)		100,0		100,0		100,0		

Таблиця К 26.- Продуктивність і оплата праці на підприємстві

№ п/п	Показники	20__ р.	20__ р.	20__ р.	Відхилення (+,-) звітнього року від базисного
1.	Валова продукція в порівняних цінах – всього, тис. грн.				
	в т.ч. – рослинництва				
	– тваринництва				
2.	Чистий дохід (виручка) від реалізації – всього, тис. грн.				
	в т.ч. – рослинництва				
	– тваринництва				
3.	Середньорічна чисельність працівників - всього, чол.				
	в т.ч. – в рослинництві				
	– в тваринництві				
4.	Вироблено валової продукції в порівняних цінах в розрахунку на одного середньорічного робітника всього, тис. грн.				
	в т.ч. – в рослинництві				
	– в тваринництві				
9.	Вироблено товарної продукції в розрахунку на одного середньорічного робітника всього, тис. грн.				
	в т.ч. – в рослинництві				
	– в тваринництві				
12.	Середньомісячна заробітна плата 1 працівника, грн.				
13.	Питома вага заробітної плати в чистому доході, %				
14.	Отримано в розрахунку на 1 грн. заробітної плати, грн.:				
	- товарної продукції				
	- прибутку				

Таблиця К 29. Показники платоспроможності підприємства

№ п/п	Показники	20__ р.	20__ р.	20__ р.	Відхилення (+,-) звітного року від	
					базисного року	нормативу
1.	Коефіцієнт покриття					
2.	Коефіцієнт швидкої ліквідності					
3.	Коефіцієнт абсолютної ліквідності					
4.	Чистий оборотний капітал (робочий капітал), тис.грн.					
5.	Співвідношення поточної дебіторської заборгованості і поточної кредиторської заборгованості					

Таблиця К 30.- Показники фінансової активності підприємства

№ п/п	Показники	20__ р.	20__ р.	20__ р.	Відхилення (+,-) звітного року від базисного
1.	Коефіцієнт оборотності авансованого капіталу				
2.	Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості				
3.	Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості				
4.	Термін погашення дебіторської заборгованості, днів				
5.	Термін погашення кредиторської заборгованості, днів				
6.	Коефіцієнт оборотності основних засобів (фондовіддача)				
7.	Коефіцієнт оборотності власного капіталу				
8.	Період окупності капіталу				
9.	Коефіцієнт маневреності робочого капіталу				

Таблиця К 31. - Показники фінансової стійкості підприємства

№ п/п	Показники	20__ р.	20__ р.	20__ р.	Відхилення (+,-) звітного року від базисного
1.	Коефіцієнт автономії				
2.	Коефіцієнт забезпечення власними оборотними засобами				
3.	Коефіцієнт фінансового лівериджу				
4.	Коефіцієнт фінансової залежності				
5.	Коефіцієнт фінансової стабільності (фінансування)				
6.	Коефіцієнт фінансової стійкості				

Таблиця К 32.-Показники рентабельності діяльності підприємства

№ п/п	Показники	20__ р.	20__ р.	20__ р.	Відхилення (+,-) звітного року від базисного
1.	Рівень рентабельності активів, %				
2.	Рівень рентабельності власного капіталу, %				
3.	Рівень рентабельності діяльності, %				
4.	Рівень рентабельності виробництва продукції, %				
5.	Рівень рентабельності основних коштів, %				
6.	Рівень рентабельності оборотних коштів, %				
7.	Рівень рентабельності виробничих фондів, %				

Таблиця К 33. Фінансові результати і рентабельність операційної діяльності підприємства

№ п/п	Показники	20__ р.	20__ р.	20__ р.	Відхилення (+,-) звітнього року від базисного
1.	Доход (виручка) від реалізації, тис. грн.				
2.	Чистий доход (виручка) від реалізації, тис. грн.				
3.	Виробнича собівартість реалізованої продукції, тис. грн.				
4.	Валовий прибуток, тис. грн.				
5.	<i>Рівень рентабельності виробництва, %</i>				
6.	Витрати на збут, тис. грн.				
7.	Адміністративні витрати, тис. грн.				
8.	<i>Рівень рентабельності виробництва, %</i>				
9.	<i>Рівень рентабельності продаж, %</i>				
10.	Інші операційні доходи, тис. грн.				
11.	Інші операційні витрати, тис. грн.				
12.	Прибуток від операційної діяльності, тис. грн.				
13.	<i>Рівень рентабельності операційної діяльності, %</i>				

Зразки оформлення рисунків та таблиць

Рисунок. 1. Склад оборотного капіталу.

Таблиця 1. Планування персоналу підприємства

Категорії персоналу	Роки		Питома вага, %	Відхилення
	попер.	прогноз.		
1. Персонал підприємства, всього				
в т.ч. – робітники				
з них зайняті основним виробництвом;				
в допоміжному і обслуговуючому виробництві				
- керівники				
- спеціалісти				
- службовці і МОП				

Додаток М

**Приклади оформлення бібліографічного опису у списку джерел,
який наводять у наукових роботах**

Характеристика джерела	Приклад оформлення
Книги:	
Один автор	1. Коренівський Д.Г. Дестабілізуючий ефект параметричного білого шуму в неперервних та дискретних динамічних системах / Коренівський Д.Г. – К.; Ін-т математики, 2006. – 111 с.
Два автори	1. Ромовська З. В. Сімейне законодавство України / З, В, Ромовська, Ю. В. Черняк. – К.: Прецедент, 2006. – 93 с
Три автори	1. Акофф Р.Л. Идеализированное проектирование: как предотвратить завтрашний кризис сегодня. Создание будущего организации / Акофф Р.Л., Магидсон Д., Эддисон Г.Д.; пер. с англ. Ф.П. Тарасенко, – Днепропетровск: Баланс бизнес Букс, 2007. – XLIII, 265 с.
Чотири автори	1. Методика нормування ресурсів для виробництва продукції рослинництва / [Вітвіцький В.В., Кисляченко М.Ф., Лобастов І.В., Нечипорук А.А.]. – К.: НДІ «Укragenпромпродуктивність», 2006. – 106 с
П'ять і більше авторів	1. Формування здорового способу життя молоді; навч.-метод. посіб. / [Т.В. Бондар, О.Г. Карпенко, Д. М. Дикова-Фаворська та ін.]. – К.; Укр. ін-т соц. дослідж., 2005. – 115 с.
Без автора	1. Історія Свято-Михайлівського Золотоверхого монастиря / [авт. тексту В. Клос]. – К.: Грані-Т, 2007. – 119 с – (Грані світу).
Багатотомний документ	1. Межгосударственные стандарты: каталог в 6 т. / [сост. Ковалева И.В., Рубцова Е.Ю.; ред. Иванов В.Л], – Львов: НТЦ «Леонорм-Стандарт», 2005 – (Серия «Нормативная база предприятия»). Т. 1. – 2005. – 277 с.
Матеріали конференцій, з'їздів	1. Економіка, менеджмент, освіта в системі реформування агропромислового комплексу : матеріали Всеукр. конф. молодих учених-аграрників [«Молодь України і аграрна реформа»], (Харків, 11–13 жовт. 2000 р.) / М-во аграр. політики, Харк. держ. аграр. ун-т ім. В.В. Докучаєва. – Х. : Харк. держ. аграр. ун-т ім. В.В. Докучаєва, 2000. – 167 с.
Препринти	1. Шиляев Б.А. Расчеты параметров радиационного повреждения материалов нейтронами источника ННЦ ХФТИ/ANL USA с подкритической сборкой, управляемой ускорителем электронов / Шиляев Б.А., Воеводин В.Н. – Х.: ННЦ ХФТИ, 2006. – 19 с. – (Препринт / НАН Украины, Нац. науч. центр «Харьк. физ.-техн. ин-т»; ХФТИ 2006-4).
Депоновані наукові праці	1. Разумовский В. А, Управление маркетинговыми исследованиями в регионе / В.А. Разумовский, Д. А. Андреев. - М., 2002. - 210 с. - Деп. в ИНИОН Рос. акад. наук 15.02.02, № 139876.
Словники	1. Європейський Союз: словник-довідник / [ред.-упоряд, М Марченко]. – 2-ге вид., оновп. – К.: К.І.С., 2006. – 138 с. 2. Тимошенко З.І. Болонський процес в дії: словник-довідник основ, термінів і понять з орг. навч. процесу у вищ. навч. закл. / З.І. Тимошенко, О.І. Тимошенко. – К.: Європ. ун-т, 2007. – 57 с.

Атласи	1. Україна: екол.-геогр. атлас: присвяч. Всесвіт. дню науки в ім'я миру та розвитку згідно з рішенням 31 сесії ген. конф. ЮНЕСКО / [наук. редкол.: С.С. Куруленко та ін.]: Рада по вивч. продукт. сип України НАН України [та ін.]. – К.: Варта, 2006. – 217, [1] с.
Законодавчі та нормативні документи	1. Кримінально-процесуальний кодекс України: за станом на 1 груд. 2005 р. / Верховна Рада України. – Офіц. вид. – К.: Парлам. вид-во, 2006. – 207 с. – (Бібліотека офіційних видань). 2. Експлуатація, порядок і терміни перевірки запобіжних пристроїв посудин, апаратів і трубопроводів теплових електростанцій: СОУ-Н ЕЕ 39.501:2007 – Офіц. вид. – К.: ГРІФРЕ: М-во палива та енергетики України, 2007. – VI, 74 с – (Нормативний документ Мінпаливенерго України. Інструкція)
Стандарти	1. Якість води. Словник термінів: ДСТУ ISO 6107-1:2004 – ДСТУ ISO 6107-9:2004. – [Чинний від 2005-04-01]. – К.: Держспоживстандарт України, 2006. – 181 с. – (Національні стандарти України).
Каталоги	1. Межгосударственные стандарты: каталог: в 6 т. / [сост. Ковалева И.В., Павлюкова В.А.; ред. Иванов В.Л.]. – Львов: НТЦ «Леонорм-стандарт», 2006— (Серия «Нормативная база предприятия»). Т. 5. – 2007, – 264 с, Т. 6. – 2007. – 277 с.
Бібліографічні показники	1. Куц О.С. Бібліографічний покажчик та анотації кандидатських дисертацій, захищених у спеціалізованій вченій раді Львівського державного університету фізичної культури у 2006 році / О. Куц, О. Вацеба. – Львів: Укр. технології, 2007. – 74 с
Дисертації	1. Петров П.Л. Активність молодих зірок сонячної маси: дис. доктора фіз.-мат. наук: 01.03.02 / Петров Петро Петрович. - К. 2005. - 276 с.
Автореферати дисертацій	1. Новосад І.Я. Технологічне забезпечення виготовлення секцій робочих органів гнучких гвинтових конвеєрів: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. техн. наук: спец. 05.02.08 „Технологія машинобудування» / І.Я. Новосад. – Тернопіль, 2007. – 20 с.
Авторські свідоцтва	1. А. с. 1007970 СССР, МКІ ³ В 25 J 15/00. Устройство для захвата неориентированных деталей типа валов / В.С. Ваулин, В.Г. Кемайкин (СССР). - № 3360585/25-08; заявл. 23.11.81; опубл. 30.03.83, Бюл. № 12.
Частина книги, періодичного, продовжуваного видання	1. Козіна Ж.Л. Теоретичні основи і результати практичного застосування системного аналізу в наукових дослідженнях в області спортивних ігор / Ж.Л. Козіна // Теорія та методика фізичного виховання. – 2007. – № 6. – С.15–18,35–38. 2. Третьяк В.В. Возможности использования баз знаний для проектирования технологии взрывной штамповки / В.В. Третьяк, С.А. Стадник, Н.В. Калайтан // Современное состояние использования импульсных источников энергии в промышленности: междунар. науч.-техн. конф. 3-5 окт. 2007 г.: тезисы докл. – Х., 2007. – С. 33.
Електронні ресурси	1. Бібліотека і доступність інформації у сучасному світі: електронні ресурси в науці, культурі та освіті: (підсумки 10-ї Міжнар. конф. „Крим-2003») [Електронний ресурс] / Л.Й. Костенко, А.О. Чекмарьов, А.Г. Бровкін, І.А. Павлуша // Бібліотечний вісник. – 2003. – № 4. – С 43. – Режим доступу до журн.: http://www.nbuv.gov.ua/articles/2003/03klinko htm.

Рекомендований перелік додатків до звіту

1. Статут підприємства.
2. Посадові інструкції фахівців.
3. Форми бухгалтерської і статистичної звітності.

Форма № 1. Баланс.

Форма № 2. Звіт про фінансові результати.

Форма 1-ПВ. Звіт з праці.

Форма 3-ПВ. Звіт про використання робочого часу.

Форма 2-м. Звіт про фінансові результати.

Форма 1-м. Фінансовий звіт суб'єкта малого підприємництва.

форма №3 «Звіт про рух грошових коштів»;

форма №4 «Звіт про власний капітал»;

форма №5 «Примітки до річної фінансової звітності»;

форма №6 «Додаток до приміток до річної фінансової звітності»;

форма №11 – ОЗ (річна) «Звіт про наявність і рух основних засобів, амортизацію (знос)»;

форма №1 – інвестиції (річна) «Звіт про інвестиції в основний капітал (капітальні вкладення)».

Довідкова інформація до аналітичних і прогнозних розрахунків.

При проходженні виробничої практики *на сільськогосподарському підприємстві* до основного переліку додаються:

- форма №2 – ТР «Звіт про роботу автотранспорту»;
- форма №10 – мех «Наявність сільськогосподарської техніки в сільськогосподарських підприємствах»;
- форма №21 – заг «Реалізація сільськогосподарської продукції»;
- форма №24 (річна) «Стан тваринництва»;
- форма № 9-б-сг «Внесення мінеральних, органічних добрив, гіпсування та вапнування ґрунтів»
- форма №29-сг (річна) «Підсумки збору врожаю сільськогосподарських культур, плодів, ягід та винограду»
- форма №50 с.-г. «Основні економічні показники діяльності сільськогосподарських підприємств».

При проходженні виробничої практики *в торговельному підприємстві* до основного переліку додаються:

- форма №1 – торг (місячна) «Звіт про товарообіг»;
- форма №3 – торг (квартальна, річна) «Звіт про продаж і запаси товарів в торговельній мережі ресторанного господарства»;
- форма №3 – опт (квартальна, річна) «Звіт про продаж і запаси товарів (продукції) в оптовій торгівлі».

При проходженні виробничої практики *в транспортному підприємстві* до основного переліку додаються:

- форма №2 – ТР (річна) «Звіт про роботу автотранспорту»;
- форма №51 – авто (місячна) «Звіт про транспортування вантажів і перевозку пасажирів автомобільним транспортом»;
- форма №1 – послуги (річна) «Звіт про обсяги реалізованих послуг».

При проходженні виробничої практики *в промисловому підприємстві* до основного переліку додаються:

- форма №1П – НПП (квартальна, річна) «Звіт про виробництво промислової продукції»;
- форма №2 – інвестиції (річна) «Капітальні інвестиції»;
- форма №1 – ціни - пром (місячна) «Звіт про ціни виробників промислової продукції»;
- форма №1 – ціни - послуги (квартальна) «Звіт про ціни підприємств-виробників послуг»;
- форма №1 – підприємство (річна і коротка річна) «Звіт про основні показники роботи підприємства»;
- форма №1 – Б (місячна, квартальна, річна) «Звіт про фінансовий результат, дебіторську і кредиторську заборгованість»;
- форма №22 – поштова «Основні показники, які характеризують господарську діяльність підприємства за рік».

При проходженні виробничої практики *на підприємстві, що здійснює зовнішньоекономічну діяльність (ЗЕД)* до основного переліку додаються:

- форма №5 – ЗЕЗ (місячна) «Звіт про експорт (імпорт) товарів, що не проходили митного декларування»;
- форма №9 – ЗЕЗ (квартальна, річна) «Звіт про експорт (імпорт) послуг».

1. Статистична звітність з праці, по кадрам і фонду заробітної плати:
 - форма №1 – ПВ (термінова місячна) «Звіт з праці»;
 - форма №1 – ПВ (термінова квартальна) «Звіт з праці»;
 - форма №1 – ПВ (умови праці) 1 раз на 2 роки «Звіт про стан умов праці, пільги та компенсації за роботу із шкідливими умовами праці»;
 - форма №3 – ПВ (термінова піврічна) «Звіт про використаний робочий час»;
 - форма №6 – ПВ (термінова річна) «Звіт про кількість працівників, їх якісний склад та професійне навчання».
2. Розрахунок валової продукції в порівняних цінах за три останні роки дослідження.
3. Розрахунок нарахування амортизації.

4. Розрахунок фактичної собівартості основних видів продукції.
5. Розрахунок планової калькуляції основних видів послуг, що надаються підприємством.
6. Розрахунок розцінок при нарахуванні заробітної плати за погодинною та відрядною формами оплати праці.
7. Розрахунок КТУ або методика розподілу заробітної плати між членами виробничої бригади за іншими підходами.
8. Бланки первинного обліку робіт і відпрацьованого часу.

Строченко Н.І.
Пилипенко Н.М.

Виробнича практика:
методичні вказівки щодо проходження виробничої практики

Суми, РВВ, Сумський національний аграрний університет, вул. Кірова
160

Підписано до друку: ____ ____. 2019 р. Формат А5: Гарнітура Times
New Roman Cyr

Наклад: 100 примірників. Замовлення № ____ Ум.друк. арк.. 1,2